

dr hab. Krzysztof Kozłowski, prof. SGH
Katedra Studiów Politycznych
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

19 lipca 2017 r.

Recenzja Rozprawy Doktorskiej

Pani Magister Sylwii Matusiak

Relacje gospodarcze między Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej.

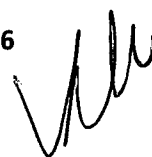
Ujęcie porównawcze.

napisanej pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Pietrasiak, prof. Uł

promotor pomocniczy: dr Tomasz Kamiński

Gospodarczy wymiar stosunków międzynarodowych cieszy się rosnącym zainteresowaniem specjalistów z zakresu nie tylko ekonomii, ale również nauk politycznych, nauk prawnych czy stosunków międzynarodowych. Rozprawa wpisuje się w tą coraz popularniejszą perspektywę badawczą. Jednocześnie autorka podejmuje ambitny i mało zbadany problem relacji między Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej (V4). Tym samym wykazuje się cenną umiejętnością odnalezienia interesującej a jednocześnie rzadko poddawanej analizie niszy badawczej w jednym z dominujących obecnie podejść do problematyki stosunków międzynarodowych.

Rozprawa zbudowana jest wokół poszukiwań odpowiedzi na pytania dotyczące stanu stosunków gospodarczych między Japonią a państwami V4 oraz czy czynnik polityczny ma wpływ na ich zaawansowanie. Są to zagadnienia istotne, zwłaszcza w kontekście relacji między pod wieloma względami odmiennymi gospodarkami kręgu europejskiego i azjatyckiego. Analiza polityki gospodarczej Japonii wobec państw Europy Środkowej jest poparta badaniem tła historycznego rozwoju relacji dyplomatycznych. Autorka podejmuje również próbę analizy zaangażowania kapitałowego oraz poszukuje swego rodzaju kół zamachowych rozwoju

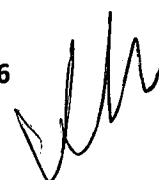

współpracy Japonii z regionem. Podejście jest więc kompleksowe i interdyscyplinarne, co zasługuje na uznanie.

Rozprawa nie jest przesadnie obszerna. Obejmuje wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie i wnioski oraz bibliografię. Po doliczeniu spisu rysunków, wykresów i tabel liczy łącznie 237 stron. Struktura jest przejrzysta. Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny. Jest poświęcony relacjom między polityką a gospodarką w stosunkach międzynarodowych i stanowi tło dla dalszych rozważań. Kolejny rozdział, poświęcony polityce Japonii wobec Europy Środkowo-Wschodniej, ma również charakter ogólny. Służy wprowadzeniu do relacji między państwami V4 a Japonią. Kolejne cztery rozdziały są już bardziej szczegółowe. Autorka poświęca je analizie dwustronnych stosunków między Państwem Kwitnącej Wiśni a, odpowiednio, Polską, Czechami, Słowacją i Węgrami. Zakończenie pełni rolę podsumowania całości rozważań.

Cezury czasowe rozważań otwiera rozpad Czechosłowacji, co dało asumpt do powstania Grupy Wyszehradzkiej w znanym dziś kształcie. Autorka poprzedza przy tym wskazaną datę wprowadzeniem do relacji między Japonią a państwami V4 wprowadzeniem historycznym do relacji dyplomatycznych. Cezura końcowa jest z kolei wyznaczona pragmatycznie – dostępnością danych makroekonomicznych na rok 2015. Zabieg ten może w pierwszej chwili wydać się mało atrakcyjny. Jeśli jednak spojrzeć na datę 2015 jako rok ratyfikacji umowy o powołaniu Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych, czyli chińskiego narzędzia współpracy finansowej również z państwami V4 i instytucji uosabiającej konkurencyjną wobec japońskiej politykę gospodarczą, proponowane ramy analizy dostarczają ciekawego materiału porównawczego w szerszym zakresie polityki państw azjatyckich w regionie.

Z metodologicznego punktu widzenia Autorka opiera swoje badania głównie na analizie źródeł: aktów prawnych i oficjalnych raportów instytucji publicznych, monografii i książek oraz artykułów i opracowań naukowych. Kwerenda przeprowadzona przez Autorkę jest kompletna, obejmuje najważniejsze pozycje tak w literaturze polskiej, jak i obcej, co zasługuje na pochwałę również japońskiej. Pozyskane w ten sposób dane są następnie poddane analizie historycznej i komparatystycznej. Autorka prezentuje przy tym podejście usystematyzowane, zwłaszcza w rozdziałach dotyczących relacji dwustronnych oparte na konsekwentnej realizacji tego samego toku wywodu (analiza historyczna, relacje po 1989 roku, relacje handlowe,

zagadnienia dotyczące obecności kapitałowej Japonii w danym państwie). Nadaje to pracy autentycznie komparatystycznego charakteru.

Pierwszy rozdział pracy jest poświęcony rozważaniom teoretycznym na temat związków między polityką i gospodarką w relacjach międzynarodowych. Autorka skupia się zwłaszcza na dwóch podejściach badawczych: międzynarodowej ekonomii politycznej oraz relatywnie nowej w naszym kraju geoekonomii. Nie stroni przy tym od zaprezentowania podstawowych teorii handlu międzynarodowego. Podejmuje również wyzwanie przeglądu teoretycznych ujęć bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Zabiegi Autorki można uznać za udane. Prezentacja kompletnego przeglądu teorii handlu międzynarodowego w ramach pracy doktorskiej poświęconej komparatyście polityki gospodarczej w określonym regionie świata nie wydaje się wskazana ani potrzebna. Warto jednak zauważyć, że proponowany przegląd dużo by zyskał gdyby bardziej eksponował nie teorie szczegółowe, do których sporej części autorka nie będzie się odwoływać w dalszych rozdziałach pracy, lecz bardziej na paradygmatach teoretycznych głównych nurtów nauk ekonomicznych. Brakuje w nim również, podobnie jak w reszcie pracy, rozważań dotyczących podmiotów sprawczych w ramach japońskiej polityki gospodarczej, jak również polityki gospodarczej państw V4. Trzeba oddać Autorce, że w zamiarach badawczych deklaruje analizę oficjalnej polityki państw. Zwłaszcza w przypadku relacji gospodarczych o relatywnie niskim nasileniu istotnym pozostaje jednak pytanie czy nie są one przypadkiem kształtowane w większym stopniu przez podmioty prywatne, podczas gdy ich komponent polityczny pozostaje wtórny. Nieco uderza również mała liczba przypisów w trzecim podrozdziale (Zarys teorii handlu międzynarodowego). Biorąc jednak pod uwagę dziedzinę naukową recenzowanej pracy, rozdział spełnia zadanie dostarczenia podbudowy teoretycznej w zakresie międzynarodowych stosunków gospodarczych reszcie rozprawy.

Drugi rozdział poświęcony jest zagadnieniom ogólnym dotyczącym relacji Japonii z Europą Środkowo-Wschodnią, w tym z Grupą V4. Autorka koncentruje się w nim na tle politycznym relacji wzajemnych. Rozdział ma dostarczyć tła politologiczno-historycznego dalszym rozważaniom oraz wykazaniu, że relacje Japonii z państwami V4 są funkcją relacji Japonii z Unią Europejską. Cele te spełnia.

W omawianym rozdziale pojawia się jednak problem relatywnie płytkiej analizy Grupy Wyszehradzkiej jako takiej. Generalnie jest to problem całej pracy. Uwagi dotyczące V4 są rozproszone w wielu miejscach rozprawy. Nie należy tego rozumieć jako zarzut merytoryczny. Autorka wykazuje się zrozumieniem silnych i słabych stron ugrupowania. Problem polega jednak na utrudnionym odbiorze treści związanych z V4. Trafniejszym zabiegiem byłoby wyodrębnienie oddzielnego rozdziału poświęconego tylko V4, zebranie w nim przemysłów rozproszonych w reszcie pracy i uzupełnienie go głębszą analizą zwłaszcza słabości ugrupowania (np. wewnętrznych konfliktów interesów państw członkowskich).

Rozdział trzeci poświęcony jest relacjom dwustronnym między Japonią a Polską. Autorka bardzo skrupulatnie odtwarza w nim wzajemne relacje dyplomatyczne. Następnie przechodzi do relacji gospodarczych i analizy obecności japońskiego kapitału w naszym kraju.

Przede wszystkim należy podkreślić, że rozważania dotyczące gospodarczych podstaw relacji polsko-japońskich są bardzo cenne. Mogą one stanowić istotny wkład do pragmatycznej analizy polityki zagranicznej naszego państwa. Szkoda w związku z tym, że Autorka analizując dynamikę relacji wzajemnych nie podejmuje tematu reprezentacji przedsiębiorstw z japońskim kapitałem przez stowarzyszenia przedsiębiorców reprezentujące interesy branżowe, jak sama Autorka wskazuje łatwe do zidentyfikowania w przypadku relacji polsko-japońskich (np. Związku Importerów i Producentów Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego, stowarzyszającego zresztą nie tylko marki Kraju Kwitnącej Wiśni).

Rozdział czwarty dotyczy relacji japońsko-czeskich. Autorka zachowuje w nim układ treści znany z rozdziału trzeciego, co bardzo pozytywnie wpływa na odbiór prowadzonego wyводу. Podobnie jak w poprzednim rozdziale Autorka koncentruje się na aspektach prawnomiędzynarodowych relacji wzajemnych oraz opiera się na publicznych źródłach informacji odnośnie relacji handlowych i inwestycji japońskich. Sposób prezentacji treści i prowadzenia wyvodu nie wzbudza zastrzeżeń choć ponownie nieco szkoda, że Autorka nie dzieli się głębszymi przemyśleniami odnośnie przyczyn takiego a nie innego profilu wymiany handlowej.

Rozdział piąty poświęcony jest relacjom japońsko-słowackim. Siłą rzeczy, ze względu na małą skalę relacji wzajemnych, jest on stosunkowo krótki. Wpisuje się jednak w tok wyvodu

dopełniając całość rozważań. Na uznanie zasługuje dotarcie przez Autorkę do kompletnych informacji odnośnie tak niszowego zagadnienia.

Rozdział szósty, poświęcony relacjom japońsko-węgierskim zamyka rozprawę. Jednocześnie z czterech rozdziałów poświęconych relacjom dwustronnym Japonii z państwami Grupy V4 jest najbardziej problematyczny. Autorka narusza bowiem wcześniej stosowany tok wywodu mieszając w rozdziale treści dotyczące Węgier z treściami dotyczącymi całości V4. Nie negując wartości przeprowadzonej komparatystryki należy jednak stwierdzić, że relacje wzajemne Węgier i Japonii nie są prezentowane tak samo przejrzysto jak Japonii i pozostałych omawianych państw. W opinii recenzenta jest to kolejny argument za wyodrębnieniem oddzielnego rozdziału poświęconego tylko Grupie Wyszehradzkiej.

Rozprawę zamyka zakończenie połączone z wnioskami (tytuł: Zakończenie i wnioski). Autorka podsumowuje swoje obserwacje i przemyślenia.

Tak jak zwracano uwagę wcześniej, głównym problemem pracy jest rozproszenie niektórych zagadnień na kilka rozdziałów. Dotyczy to przede wszystkim charakterystyki Grupy Wyszehradzkiej. Z lektury całości rozprawy można wnosić, że Autorka jest bardzo dobrze zorientowana w temacie. Odbiór wspomnianych treści jest jednak utrudniony. Pozostawia to uczucie niedosytu spowodowanego brakiem pytań o konkurencję wewnątrz V4 czy o zmiany w ramach V4 po 2004 roku. Rozważania na te tematy mogłyby stanowić interesujące dopełnienie analiz dotyczących relacji Japonii z państwami ugrupowania.

Również bez odpowiedzi pozostaje pytanie o podmioty sprawcze relacji handlowych. Przy tak małym nasileniu wymiany handlowej, jak wskazuje sama Autorka, de facto trudno nie mieć wrażenia, że może ona być kształtowana bardziej przez podmioty prywatne (przedsiębiorstwa) co powoduje reakcję polityczną (ożywienie dyplomatyczne) niż na odwrót. Jest to szczególnie interesujące w kontekście specyficznej kultury biznesowej przedsiębiorstw japońskich. Odniesienie się do tych zagadnień mogłoby też uczynić niektóre części pracy (np. raportujące profil dwustronnych wymian handlowych) mniej opisowymi. Oczywiście Autorkę usprawiedliwia temat rozprawy akcentujący relacje państw. W przyszłości warto jednak rozszerzyć prezentowane rozważania również na wskazanym polu.

Na koniec należy jeszcze zwrócić uwagę na występujące niedociągnięcia językowe i redakcyjne. Nieco uderza nazywanie wykresów (kołowych) rysunkami (całość pracy). Drobne błędy („period” s. 95 czy „okres czasu” s. 131), są jednak rzadsze niż w przypadku innych znanych recenzentowi prac i nie są dyskwalifikujące. W kontekście czterech rozdziałów dotyczących relacji dwustronnych warto byłoby wziąć pod uwagę wyodrębnienie w ich ramach wstępów. W obecnej formie treści zawarte w pierwszych akapitach są powtarzane na pierwszych stronach rozdziałów.

Podsumowując, wywód Autorki jest przekonujący i przeprowadzony bardzo systematycznie. Problemem niekiedy utrudniającym odbiór ciekawej i trafnej argumentacji jest rozproszenie treści o charakterze ogólnym dotyczących V4. Powoduje to, że w niektórych fragmentach pracy twierdzenia i spostrzeżenia Autorki choć obecne, to pozostają niewystarczająco wyeksponowane. Nie zmienia to jednak pozytywnej oceny pracy jako całości. Jest to wartościowe i wielowymiarowe opracowanie ciekawego poznawczo zagadnienia stanowiące istotny wkład w stan polskiej nauki.

Rozprawa doktorska pani magister Sylwii Matusiak pt. *Relacje gospodarcze między Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej. Ujęcie porównawcze* spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki z 14 marca 2003 r. Z pełnym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie pani magister Sylwii Matusiak do publicznej obrony.

Krzysztof Kozłowski